

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
курс за вибором

«Наша славна Україна»

(для учнів 1-4 класів загальної середньої освіти)
Варіативна складова Типових навчальних планів
для початкової школи

Хмель Оксана Степанівна

2022

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Зміст варіативної освітньої програми «Наша слава Україна».....	7
1 клас.....	7
2 клас.....	16
3 клас.....	26
4 клас.....	37

«Давайте змиємо сонні очі ранньою росю, підкріпимо зів'ялі руки, додамо сили хитливим колінам, черпнемо сили з праджерела нашої безсмертної культури і будемо сіяти її свідомість, щоб виплекати національну гордість і самопошану, одним словом, вийдемо із народу, який був предметом чужої гри..., і створимо націю, яка стане наріжним каменем нового покоління. І тоді замість сліз пожнемо радість, замість сумовитого серця – здобудемо одержу слави. І назвуть нас світочами нового життя, сильними у справедливості, а нашу Україну – найкращою піснею в світі!».

Маніфест «Молодої України», 1933 рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сьогоднішній період української держави вимагає докорінної перебудови процесу навчання та виховання молодших школярів, оскільки саме в цьому віці розпочинається формування національно свідомої, патріотичної особистості, здатної взаємодіяти з іншими людьми, навчатися впродовж життя.

Значну роль у цьому процесі відіграє залучення учнів до національних традицій, духовної культурної спадщини українського народу, що формувалися протягом багатьох століть і до сьогодні мають безпосередній вплив на духовну культуру покоління, що зростає, допомагає виховувати у школярів любов і пошану до українського народу, України, української мови.

Основною метою програми є формування соціальної та життєвої компетентностей молодших школярів на основі знань про Україну; ознайомлення з її цінностями та надбаннями українського народу; вивчення особливостей української культури, природного довкілля, націє- та державотворення, української ментальності; формування духовно багаті особистості з цілісним уявленням про світ, глибокими патріотичними почуттями та розвиненою національною самосвідомістю майбутнього громадянина України.

Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення таких **основних завдань**:

- формування елементарних уявлень і понять про себе, український народ, Україну як свою Батьківщину;
- формування умінь і прагнень до самопізнання, пізнання свого роду, українського народу, історії України;
- усвідомлення свого місця в сучасному соціокультурному середовищі;
- засвоєння традицій і звичаїв українського народу, норм українського етичного, естетичного, морального ставлення до людини, родини, держави, природного довкілля, духовної та матеріальної культур українців;
- виховання національної гідності, любові до свого народу-трудівника, до рідної природи; глибоких почуттів національного характеру, світогляду;

- глибше ознайомлення учнів з витоками виховної мудрості, які сягають сивої давнини, їх змістом;
- передання багатства народної душі, її чистоти; величі духу; невичерпної фантазії, винахідливості, дотепності і веселої вдачі, самобутнього народного оптимізму;
- пробудження у дітей бажання робити добро, бути гуманними, милосердними, формувати в собі готовність стати дбайливим господарем, бережно ставитися до землі-матері, примножувати її багатства, зберігати все живе;
- розвиток спостережливості та допитливості у дітей;
- розкриття глибокого змісту національної символіки.

Зміст курсу структурований за спірально-концентричним принципом, який передбачає неперервне розширення й поглиблення знань українознавчого характеру та повторне вивчення певних тем з метою більш глибокого проникнення в сутність явищ та процесів відповідно до вікових особливостей учнів.

Виховання програми дає змогу розвивати національну самосвідомість учня, його власне «Я», виховувати громадянські почуття, допомагає вихованцеві самовизначитись у системі українського довкілля, яке тісно пов'язане із загальнолюдськими, суспільними проблемами. Поєднання знань українознавчого характеру із суспільствознавчим та культурологічним аспектами сприяє формуванню міжпредметної та громадянської компетентностей учнів.

Навчання ґрунтується на загально-дидактичних *принципах* науковості, безперервності, наступності, послідовності, систематичності, перспективності, цілісності, доступності, урахує вікові особливості вихованців, єдність освіти й виховання.

Основними методами й формами роботи з дітьми:

- розповіді;
- використання конкретного ілюстративного матеріалу;
- спостереження за довкіллям;
- екскурсії;
- відео мандрівки;
- бесіди з учнями на основі спостереження;
- слухання музики;
- спів;
- малювання;
- поезія;
- конкурси;
- вікторини;
- кросворди;
- дискусії;
- інсценізації;

- перегляд фільмів і мультфільмів;
- робота з дитячими журналами;
- проведення свят;
- організації благодійних акцій;
- фронтальна, групова та самостійна робота учнів;
- залучення молодших школярів до творчої, ігрової,

проектної діяльності.

Крім того, корисними є відвідування учнями історичних пам'яток і закладів культури, зустрічі з народними майстрами, митцями, письменниками, педагогами, визначними людьми своєї місцевості. Опрацювання фольклорних творів таких, як пісні, лічилки, загадки, прислів'я, приказки тощо дає можливість вихованцям поринути у світ української народної культури, викликає мотивацію до навчання, збагачує словниковий запас, сприяє розвитку комунікативного мовлення, виховує гуманістичні, патріотичні почуття.

Програма побудована на національній основі, має освітньо-виховний характер, підкріплений прикладами, на які багата наша історія, література і культура. В ній використаний педагогіко-виховний досвід українського народу, врахований його менталітет.

Основа для оновлення змісту навчання і виховання закладена в духовності народу.

Традиційна народна культура є дуже цінною. Безперервність життя, наступність поколінь підкреслюються роллю, з одного боку, старших людей, збагачених досвідом, мудрістю, з другого – дітей, що є продовженням роду, його культурно-історичних традицій, утвердженням безсмертя рідного краю.

Програма пропонує вчителям та учням ознайомитися з питаннями історії свого родоводу; народними святами, що мають велику виховну силу, їхнім змістом і значенням у житті народу, кожної людини.

Беручи активну участь у підготовці і відзначенні свят, звичаїв школярі проймаються глибокими патріотичними почуттями, життєстверджуючим оптимізмом, почуттям господаря рідної землі. При цьому діти успішно оволодівають трудовими вміннями і навичками, народною мораллю, естетикою, побутовою культурою, нормами поведінки.

Програма розроблена за концентричним принципом і включає теми:

1 клас: «Чудовий світ навколо мене»; «Бажання пізнавати»; «Народні свята в Україні»; «Вчуся спілкуватися»; «Вихованість – моя прикраса»; «У дні війни за рідну Батьківщину»;

2 клас:

«Звідки починається Батьківщина»; «Україна – рідна домівка»; «Віночок зимових свят в Україні»; «Для України я живу»; «Весна природи і весна душі»;

3 клас:

«На світі є одним-одна Україна»; «Україна – одна велика сім'я»; «Цінності України»; «Величне свято в Україні»; «Символи української землі»; «Я – патріот рідної землі»; «Великдень в Україні»; «Україна – моя гордість»;

4 клас:

«Ще не вмерла Україна...»; «Розбудуємо нову Україну»; «Сила й могутність країни – в єдності»; «Вічні життєві цінності»; «Лідерство»; «Я – гідний син України».

Курс за вибором «Наша славна Україна» для впровадження є добровільний, тому оцінювання результатів навчання не повинні піддаватися підсумковій формі.

Державні вимоги до навчальних досягнень учнів	Зміст навчального матеріалу
Чудовий світ навколо мене (9 год)	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлює, що людина – найбільша цінність на землі; • знає, що зовнішнє багатство людини – органи чуття; • розуміє, що володіє внутрішніми багатствами: дарами, талантами та здібностями; • бажає ними прикрашати і збагачувати світ; • виявляє повагу до себе та інших людей. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює, чому ім'я є важливим для людини; • розуміє, що не ім'я красить людину, а людина – ім'я; • виявляє повагу до свого імені та імен інших людей; • бажає більше дізнатися про своє ім'я. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає, що любов є основою і фундаментом сім'ї; • розрізняє обов'язки батьків та свої обов'язки в сім'ї; • виявляє бажання прикладати зусилля для побудови щасливої сім'ї; • вчиться культури поведінки в 	<p>1. Хто ти? Знайомство. <i>Ти знаєш, що Ти людина? Ти знаєш про це, чи ні? Мова Твоя єдина, Усмішка твоя єдина, Очі твої одні.</i> Людина – найбільша цінність на землі. Краса людини. Її індивідуальність і неповторність. Внутрішнє і зовнішнє багатство людини. Органи чуття. Таланти і здібності. Внутрішня краса людини має велику силу перетворювати світ на краще. Повага і пошана до людей як до найвищої цінності.</p> <p>2. Твоє ім'я. <i>Добре ім'я ліпше, ніж великі багатства...</i> Чому ім'я є важливим для людини? Хто вибрав тобі ім'я? Чому саме так назвали тебе? Коли і хто перший покликав тебе на ім'я? Скарби твого імені. Імена на честь святих.</p> <p>3. Моя сім'я. <i>Без сонечка не можна пробути, а без любові не можна прожити.</i> Любов – основа, фундамент сім'ї. Обов'язки батьків та дітей в сім'ї. Спільні зусилля для побудови щасливої сім'ї. Сім'я – школа культури поведінки.</p>

сім'ї.

Учень/учениця:

- виявляє вдячність батькам за їхню турботу і любов;
- відповідає взаємністю;
- розуміє, чого батьки очікують від нього/неї;
- шанує і береже своїх батьків.

Учень/учениця:

- поважає рідний дім;
- будує правильні стосунки з братами та сестрами;
- виявляє бажання допомагати всім членам сім'ї;
- цінує почуття захищеності.

Учень/учениця:

- поважає всіх членів родини;
- розповідає про традиції родини;
- знає, що є спільне у родині;
- вболіває за спільні інтереси у родині;
- чекає на зустріч в родині і готується до неї.

Учень/учениця:

- знає, по чому пізнають українців;
- розуміє, що таке шляхетність, толерантність;
- приймає рішення поважати свій український народ;
- виявляє бажання розвивати внутрішню культуру, почуття власної гідності.

Учень/учениця:

- захоплюється красою і

4. Батьки – найрідніші люди для мене.

*Хто вас, діти, міцно любить,
Хто ласкаво так голубить,..
Дбає все про вас – дітей?*

Життя в любові. Батьківська турбота і любов. Взаємна любов.
Чого батьки очікують від тебе?
Шаную і бережу своїх батьків.

5. Тепло рідної домівки.

Ласка ласкою озветься.

Рідний дім – місце, де піклуються, розуміють, підтримують, допомагають. Стосунки між братами та сестрами. Уміння ділитися і допомагати один одному.
Почуття захищеності.

6. Родина. Радість зустрічі в родині.

*Родина, родина – від батька до сина
Від матері доні добро передам...*

Зустріч в родині як можливість прояву турботи.
Які свята святкує твоя родина? Традиції родини. Спільне у родині.
Родина – Божа установа.
Українська народна пісня «Зеленеє жито, зелене».

7. Я – «паросток» великого народу.

Любі друзі! Хоч маленькі

*Ми вже добре про те знаєм,
Що зовемось українці
Й українських предків маєм.*

По чому пізнають українців?

Що таке шляхетність, толерантність? Внутрішня культура, почуття власної гідності.

Самовідданість і здатність до самопожертви.

8. Моя рідна земля.

Україно! Ти для мене диво!

Безмежні простори України.

<p>безмежними просторами рідного краю;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>погоджується</i> з тим, що мальовнича природа Батьківщини – прекрасний світ доброти; • <i>береже і плакає</i> красу рідної землі; • <i>розповідає</i> про враження від спостереження за багатою і різноманітною природою Вітчизни. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає і розповідає</i> про свій куточок рідного краю, де народився/лася і живе; • <i>усвідомлює</i>, що є його частинкою; • <i>висловлює</i> враження про місця Батьківщини, у яких довелося побувати, • <i>радіє</i> від спілкування з природою; • <i>розуміє</i>, що Україна-красуня – нам подарунок; • <i>знає і вивчає</i> пісні про Україну. 	<p>Мальовнича природа – прекрасний світ доброти. Пахощі рідної землі. Бережу і плакаю красу Батьківщини. Відео мандрівка.</p> <p>9. Велике щастя жити в Україні. <i>України я зернинка...</i> Україна – мій рідний край, де я народився і живу. Розповідь вихованців про куточки України, у яких їм довелося побувати, висловлення їх вражень. Почуття радості від спілкування з природою. Україна-красуня – нам подарунок! Слухання і вивчення пісень про Україну.</p>
<p>Бажання пізнавати (7 год)</p>	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає і розповідає</i> чому хліб є важливим для людини; • <i>уявляє</i> скільки праці вкладає людина, щоб зернятко стало хлібом; • <i>пояснює</i> чому хліб називаємо святим; • <i>бережливо</i> ставиться до хліба. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає і розповідає</i> про значення праці в житті людини та суспільства; 	<p>1. Хліб наш щоденний. <i>Ідеш полями навпрошки, через жита стежина, не затопчи ті колоски, бо з них буде хлібина.</i> Чому хліб є важливим для людини? Скільки праці вкладає людина, щоб зернятко стало хлібом? Чому хліб називаємо святим? Ставлення до хліба у твоїй родині.</p> <p>2. Праця в моєму житті. <i>Працює тато й мама, Мурашка та бджола,</i></p>

- погоджується з необхідністю додання лінощів;
- прикладає зусилля, старається, працює;
- турбується про ближніх.

Учень/учениця:

- знає про заповіт наших предків;
- розповідає, з яких джерел ми можемо почерпнути знання;
- розуміє цінність книги;
- прислуховується до порад;
- виявляє бажання здобувати знання і прикладає для цього зусилля;
- пам'ятає і переказує оповідь про царя Соломона;
- приймає рішення цінувати мудрість.

Учень/учениця:

- приймає рішення вести здоровий спосіб життя;
- дотримується чистоти;
- розуміє потребу відпочинку.

Учень/учениця:

- бажає мати друзів;
- прикладає зусилля, щоб стати справжнім другом;
- намагається дотримуватися правил дружби;
- турбується про наших маленьких друзів (тваринок).

Учень/учениця:

- усвідомлює значення вчителя у

*Виконують сумлінно
Вони свій труд сповна.*

А як ти працюєш, хлопчику та дівчинко мала? Значення праці для життя суспільства. Праця як турбота про ближніх. Необхідність додання лінощів. Хто чесно працює – тому Господь хліб дарує.

Музичний супровід: Українська народна пісня «Грицю, Грицю, до роботи».

3. Хочу багато знати.

Знанням – шана.

«Навчайся мудрості...» – заповіт наших предків.

З яких джерел ми можемо почерпнути знання? Книга в моєму житті. Навколишній світ – велика книга мудрості. Мудра людина любить пораду.

Оповідь про царя Соломона як приклад людини, що цінує мудрість вище за земні багатства.

4. Учусь бути здоровим.

Добре здоров'я допоможе прожити цікаве життя.

Здорове тіло. Здоровий дух. Безпечно довкілля.

Здоровий спосіб життя. Чистота – запорука здоров'я. Потреба відпочинку. Здоров'я дарує радість.

5. Мої друзі, приятелі.

*У мене є багато друзів
і у школі, й у дворі,
з ними граюся, співаю
і сміюся будь-коли.*

Бажання стати справжнім другом. Дотримання правил дружби. Безкорислива дружба. Наші маленькі друзі. Відповідальність за них.

6. Мої вчителі.

<p>своєму житті;</p> <ul style="list-style-type: none"> • шанобливо ставиться до вчителя; • бажає наслідувати його. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає, що таке символи; • називає символи своєї родини, нашого народу; • гордиться символами нашої держави; • може пояснити їх значення; • знає Гімн України. 	<p><i>А учитель, оточений дітками, Їх веде в невідомі світи.</i> Кого ми називаємо своїми вчителями? Взірець для наслідування. Значення вчителя у нашому житті. Шанобливе ставлення до вчителя. Пісня «Вчитель».</p> <p>7. Знаю символи родини, народу і держави. <i>Україно, рідна нене... Ти у вишитій сорочці, У віночку – рідній дочці, У прекраснім рушнику – Я люблю тебе таку.</i> Що таке символи? Родинні, народні і державні символи. Прапор України – наша гордість, символ незалежності і величі нашої Батьківщини. Значення українських кольорів. Зміст герба України. Гімн – урочиста патріотична пісня. Які мрії наших попередників, викладені в пісні-гімні нашої держави. Слухання і вивчення Гімну України.</p>
<p>Народні свята в Україні (5 год)</p>	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає, чому святий Миколай такий добрий; • виявляє бажання стати помічником Миколая; • прикладає для цього зусилля. <p>Учень/учениця:</p>	<p>1. До нас іде Святий Миколай. <i>Святий та добрий Миколаю, Завзяття й сили нам подай, Щоб ми з руїн могли підняти І звеселити рідний край.</i> Чому святий Миколай такий добрий? Діяння Святого Миколая. Ти можеш стати помічником Миколая. У тебе також миле серце. Світ потребує твоєї доброти і милосердя. Вірш О. Жаровської «Нині буду Миколаєм». Лист Святого Миколая до українських дітей. Українська народна пісня «Ой, хто-хто, Миколая любить».</p> <p>2. Святкуємо Різдво.</p>

- *знає*, що означає *Різдво*;
- *розказує*, де і коли народився Спаситель світу;
- *ділиться враженнями* від різдвяної історії;
- *виявляє бажання* принести Спасителю дари добрих справ.

Учень/учениця:

- розповідає, чим були особливі різдвяні свята для його/її родини;
- ділиться різдвяними традиціями своєї родини;
- знає, як вітаються у різдвяний період;
- знає колядки;
- вміє колядувати.

Учень/учениця:

- розуміє значення Великодня;
- розповідає про Великодні звичаї в своїй родині;
- знає гаївку «Подoliaночка»;
- розмальовує писанки.

Учень/учениця:

- *шанобливо ставиться* до батька;
- *визнає*, що батько – опора родини;
- *знає*, коли День батька;
- *розуміє*, що таке *віншувати*.

*Хай за вікном хуртеча злиться
А нам співати і радіти
Горить ялинка у світлиці –
З Різдвом Христовим, любі діти!
Що ти знаєш про Різдво? Що означає Різдво?
Де і коли народився Спаситель світу – Ісус Христос?
Різдвяна історія. Перегляд мультфільму про Різдво Христове.
Святкуючи Різдво ми приносимо дари добрих справ.*

3. Враження від святкування Різдва Христового.

*Дніпро обняв дзвінки Карпати,
А в хаті вже кутя і сіно.
Дозвольте заколядувати:
З Різдвом Христовим, Україно!
Чим були особливі різдвяні свята для вашої родини?
Які різдвяні традиції є в вашій родині?
Святвечір у бабусі і дідуся.
Вітання в Україні у різдвяний період.
Пісні, які співають на Різдво.
Колядуємо разом.*

4. Краса та багатство Великодня.

*Христос Воскрес! Радіймо, діти!
Значення свята Великодня. Перемога добра і правди у двобої зі злом.
Великодні звичаї в українській родині.
Гаївка «Подoliaночка».
Виготовлення пасок, розмалювання писанок.
Музичний супровід: «Розмалюю писанку», сл. Д. Чередниченка, муз. Л. Херувимської.*

5. Свято батька.

*Ой, задзвонили дзвони на Петра –
батька вітає родина уся.
Батько як і перший покликаний апостол Петро (перший учень нашого Спасителя). Шанобливе ставлення до батька, найстаршого в роді.
Відродження народного звичаю, що*

	<p>батько – це опора родини. Українське традиційне вшанування батька у його День – 12 липня. Бажання родинного віншування старійшини роду: <i>«На Петра й Павла дуб зеленим листям батька огорта – на міцність»;</i> <i>«Гей летів сокіл та й сів спочивати. Ми зійшлися вас віншувати».</i> Що таке віншувати? Пісня «Батьку, лебедю білий».</p>
--	--

Вчуся спілкуватися (3 год)

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє, що таке спілкування;</i> • <i>усвідомлює, яку роль спілкування відіграє в нашому житті;</i> • <i>погоджується з тим, що мистецтво спілкування людина засвоює все життя;</i> • <i>виявляє бажання вчити правила спілкування;</i> • <i>знає чарівні слова і вживає їх у спілкуванні з людьми.</i> <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє, що означає любити;</i> • <i>усвідомлює, що таке зло;</i> • <i>вчиться зло перемагати любов'ю;</i> • <i>дає поради дітям, які погано поводяться.</i> <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє, що таке добро;</i> • <i>усвідомлює, що кожна людина покликана до творення доброго і прекрасного;</i> • <i>погоджується з тим, що зроблене добро дарує радість;</i> • <i>знає слова й вислови, в яких присутнє слово добро;</i> 	<p>1. Важливість спілкування. <i>Слова – це інструмент.</i> Що таке спілкування? Роль мови в житті людини. Правила спілкування. Чарівні слова. Чесне слово. Вміння дотримувати слово, виконувати обіцянку. Чи приємно з тобою спілкуватися?</p> <p>2.Любов будує, а зло руйнує. <i>Учіться, діточки, любити, Навчайтеся, поки малі.</i> Що означає любити? Закон Любові. Любов перемагає зло. Що таке зло? Якого кольору буває зло? Чому люди бувають злими? Що можна порадити дітям, які погано поводяться?</p> <p>3. Ухиляюсь від зла, чиню добро. <i>Людина починається з добра...</i> Що таке добро? Кожна людина покликана творити добре і прекрасне. Радість від творення добра. Слова й вислови, в яких присутнє слово добро. Шкідливість зла.</p>
---	---

<ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює, чому шкідливе зло.</i> 	
Вихованість – моя прикраса (6 год)	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає, як поводить ся слухняна дитина;</i> • <i>розуміє, чому важливо бути слухняним;</i> • <i>розказує, у чому полягає непослух;</i> • <i>приймає рішення бути слухняним;</i> • <i>прикладає для цього зусилля.</i> <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє, що таке стриманість;</i> • <i>погоджується з тим, що потрібно бути стриманим;</i> • <i>не вимагає у своїх батьків те, чого вони не можуть дати;</i> • <i>намагається бути стриманим.</i> <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє, що треба поважати старших;</i> • <i>намагається привітно і дбайливо ставитися до людей;</i> • <i>прислухається до порад старших;</i> • <i>використовує їх у своєму житті.</i> <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає, що означає вдячність;</i> • <i>розуміє, що вдячність важлива у нашому житті;</i> • <i>наводить приклади вдячності;</i> • <i>дякує людям за їх добро.</i> <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пояснює, що таке звички;</i> 	<p>1. «Подарунки» слухняності. Як поводить ся слухняна дитина? Важливість слухняності. Слухняність як повага до життєвого досвіду старших. Що таке <i>непослух</i>? Непослух – початок зла на землі. У чому полягає непослух? Вірш Т. Лисенка «Навпакійко».</p> <p>2. Стриманість у моєму житті. <i>Гартуйсь, мужній!</i> Стриманість – це заборона чи добровільна відмова? Стриманість у розвагах, в розмовах, в харчуванні, у вчинках, в поведінці. Зростає таким, якими завжди були українці.</p> <p>3. Повага до старших. <i>Діти любі, – каже мати, Треба старших шанувати! То дасть Господь всього світа – Вам прожити довгі літа.</i> Як можемо поважати старших? Привітність, дбайливе ставлення до людей. Повага до мудрості і тих, хто з нею ділиться. Які з порад старших ми можемо використовувати і виконувати у своєму житті?</p> <p>4. Почуття вдячності. <i>Найпрекрасніша із квіток душі – вдячність.</i> Значення слова <i>вдячність</i>. Важливість вдячності людям. За що і кому дякувати? <i>Спасибі – приємна необхідність.</i> Приклади виявлення вдячності. <i>За добро добром спіши віддати.</i></p>

<ul style="list-style-type: none"> • <i>погоджується</i>, що лінь – причина багатьох поганих звичок; • <i>прикладає зусилля</i>, щоб виховати в собі силу волі, наполегливість, старанність, терплячість. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i>, що означає прощати; • <i>вчиться</i> прощати і визнавати свою вину. 	<p>5. Добрі та погані звички. <i>Зло нічого не дає, крім злого.</i> Що таке <i>звички</i>? Вчинки в нашому житті. Боротьба з лінощами – причиною багатьох поганих звичок. Виховання в собі сили волі, наполегливості, старанності, терплячості.</p> <p>6. Прощати образи – добра звичка. <i>Вмій прощати, як прощає мати.</i> Що таке <i>прощення</i>? Як навчитися прощати? Вміння визнавати свою провину. Оповідання «Квітка троянди».</p>
---	--

У дні війни за рідну Батьківщину (2 год)

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, що українська армія – армія народу; • <i>розуміє</i>, чому ми називаємо нашу армію народною; • <i>виявляє</i> почуття гордості за воїнів нашої армії. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>пишається</i> героїзмом славних українських бійців; • <i>бажає</i> теж захищати нашу Батьківщину. 	<p>1. Збройні сили України на сторожі своєї Вітчизни. <i>Народжена і загартована в боях.</i> Українська армія – армія народу. Чому ми називаємо нашу армію народною? Хоробрість і незборимість воїнів. Віра в перемогу.</p> <p>2. Наша Армія найсильніша в світі. <i>Немає сили дужчої!</i> <i>Весь світ од війни бережуть.</i> Героїзм славних українських бійців. Опанування складної військової техніки. Гордість за безстрашних, сміливих, мужніх, сильних, прекрасних воїнів України. Бажання українських дітей, їхні мрії.</p>
--	---

2 клас (32 години)

Державні вимоги до навчальних досягнень учнів	Зміст навчального матеріалу
Звідки починається Батьківщина? (3 год)	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> цінність куточку рідного краю; • <i>пам'ятає</i>, що рідний куточок належить всім і повинен радувати всіх; • <i>відмічає</i>, що він потребує дбайливого ставлення; • <i>бере відповідальність</i> за нього; • <i>вирішує</i> бути зеленим патрулем; • <i>запевняє</i> про примноження багатства рідного куточка. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> зв'язок з рідною землею; • <i>відчуває</i> її тепло; • <i>усвідомлює</i> красу рідного краю; • <i>визнає</i> його величність; • <i>прославляє</i> рідну землю повагою до неї та до людей; • <i>висловлює</i> почуття вдячності Творцю за неї; • <i>співає</i> пісні про Україну. 	<p>1. Куточок рідного краю, де я народився і живу. <i>Моя Україно, тебе я кохаю, бо тільки одну Батьківщину я маю.</i> Цінність куточку рідного краю. Вулиця і люди, які живуть на ній, – частинка Батьківщини. Природа рідного краю – велика книга Мудрості і найкращий учитель. Важливість спостереження. Майбутнє природи – в наших руках. Що ми залишимо наступним поколінням? Уміле природокористування – безтурботне завтра. Спогади про літо. Розповіді учнів про уроки, які почерпнули з навколишнього світу. <i>Музичний супровід:</i> пісня Анатолія Матвійчука «Я люблю Україну свою».</p> <p>2. Природа славить Україну і я прославлю рідний край! <i>Будь природі другом, Батьківщині – сином.</i> Я – частинка краю, в якому народився і живу. Зв'язок з рідною землею. Чим славиться мій батьківський край. Дбайливе ставлення до України-матері. Бережу і плекаю красу рідної землі. Гімн природі. Слухання і вивчення пісень про Україну.</p>

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> державні символи України; • <i>пояснює</i> їх історичне значення; • <i>усвідомлює</i> їх важливу роль; • проявляє повагу до державних символів країни. 	<p>Конкурс малюнків. Люблю, шаную, оберігаю – усе, що зветься Україна. Вірш А. Костецького «Батьківщина».</p> <p>3. Вивчаю символи рідної землі. <i>Жовте поле, Синє небо, Прапор в'ється... Грають мари...</i> Державні символи України та їх історичне значення. Герб – ключ до історії роду. Державний прапор – одна з найбільших святинь. Державний Гімн України – урочиста патріотична пісня, символ державності й національної єдності. Повага до символів країни.</p>
<p>Україна – рідна домівка (11 год)</p>	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>погоджується</i>, що родинний дім – перша школа виховання; • <i>розуміє</i>, що кожен може збагатити свою рідну домівку; • <i>відчуває</i> свою потрібність; • <i>знає</i>, що творити добру сім'ю непросто; • <i>бере відповідальність</i> за свою родину. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>називає</i> обов'язки батька в своїй сім'ї; • <i>ділиться</i> відчуттям батьківської любові; • <i>визнає</i> батька як порадника і наставника. <p>Учень/учениця:</p>	<p>1. Рідна домівка – школа любові та добра. <i>Мамуся і тато, сестричка і я Тут люди шанують добро і знання.</i> Родинний дім – перша школа виховання. Відчуття затишку. Довіра й відкритість. Праця та взаємна доброзичливість. Єдність духа, серця і думок. Театральна сценка «Від мами, тата я навчився...».</p> <p>2. Роль батька в родині. <i>І за руку проведе Там, де слизько йдеться: З ним дитина не впаде І не спотикнеться.</i> Батько – капітан сімейного корабля. Обов'язки батька в сім'ї. Сила батьківської любові. Батьківський авторитет. Оповідання «На руках у батька».</p> <p>3. Мати в родині.</p>

- *знає, що мати – Берегиня родинного вогнища;*
- *розуміє відповідальність матері перед державою за добре виховання своїх дітей.*

Учень/учениця:

- *вчиться розуміти інших;*
- *задумується: «Якою я є дочкою?», «Яким я є сином?»;*
- *знає, що є основою формування доброго сина чи доброї дочки.*

Учень/учениця:

- *усвідомлює важливість імені;*
- *пояснює, що означає добре ім'я;*
- *розуміє, що не ім'я красить людину, а людина – ім'я;*
- *ввічливо і шанобливо вимовляє ім'я людей.*

Учень/учениця:

- *обмінюється думками з членами сім'ї;*
- *пам'ятає про наслідки від спілкування в родині.*

Учень/учениця:

- *погоджується, що життєвий досвід батьків – скарбниця, з якої черпаємо знання і мудрість в різних життєвих обставинах;*
- *усвідомлює, що батьки бажають*

Найдорожча, наймиліша матінко моя...

Мати – моя перша вчителька і вихователька.

Відповідальність матері за добре виховання своїх дітей.

Мати – Берегиня родинного вогнища.

Слухання пісні А. Малишка «Рідна мати моя...».

4. Дитина в родині.

Дитина в сім'ї – продовження роду, а в державі – запорука подальшого існування народу.

Мати щаслива колиску гойдає...

Дитина – найдорожчий скарб родини.

Батьківська радість і горе у дитячих руках.

5. Пошана імені.

Не ім'я красить людину, а людина – ім'я.

Краса в імені твоїм. Його значення і важливість.

Ввічлива, шаноблива вимова імені – знак нашої уваги і пошани до людини.

Право людини на добре ім'я, честь і славу.

6. Спілкування в родині.

Родинний дім – місце спокою – Повен любові, миру й доброти...

Батьківський дім – місце відпочинку, простір для життя і зростання.

Обмін думками – збагачення дому.

Позитивні наслідки від спілкування в родині.

7. Мудрість батьківського навчання.

За добру науку цілуй батька-неньку в руку.

Життєвий досвід батьків – скарбниця

- дітям тільки добра;
- *розуміє*, що батьківські поради допомагають долати труднощі;
  - *знає* про роль батьківського благословення в житті дитини.

Учень/учениця:

- *усвідомлює*, що батьки – найдорожчі і найближчі люди на землі;
- *знає*, що повага до батьків – основа життя;
- *розуміє*, що означає шанувати батька і матір;
- *розмірковує* про повагу та пошану до батьків;
- *вчиться* до батьків звертатися на *Ви*;
- *усвідомлює* важливість Божої заповіді і *дотримується* її;
- *пам'ятає* Золоті істини життя.

Учень/учениця:

- *розуміє*, що означає бути вдячним батькам;
- *пам'ятає* про гіркі наслідки неправильної поведінки;
- *аналізує* своє ставлення до батьків;
- *виявляє* вдячність своїм батькам.

Учень/учениця:

- *усвідомлює*, що родинне свято – це радість;
- *допомагає* у приготуванні свята;
- *опікується* найменшими;
- *відчуває* радість від спілкування з рідними за святковим столом.

мудрості. Батьківські поради і здатність їх сприймати. Що таке батьківське *благословення* і його роль у житті дитини.

Оповідання Михайла Коцюбинського «Маленький грішник».

8. Я люблю та шаную батьків.

Щасливе дитинство – це мама і тато,

Які поруч завжди: і в будні, і в свято.

Тато і мама – два чарівні слова. Батьки – перші помічники, перші промінчики світла.

Повага до батьків – основа життя. Повага і пошана до батьків в українській традиції. Звертання на *Ви*. Повага до батьків – риса

порядної, вихованої людини.

Заповідь Господня.

Повчальні життєві історії, притчі.

«Хто шанує батька, той гріхів збувається». «Хто звеличує матір свою, той немов скарби збирає».

9. Вияв моєї вдячності батькам.

Мати батька і матір – це велике добро, за яке потрібно бути вдячним.

Що означає бути

вдячним? Сприймання як належне.

Гіркі наслідки неправильної поведінки.

10. Свято в родині.

Як зійдеться вся рідня,

пісня хату звеселя.

Родинне свято – радість, одна на всіх.

Взаємодопомога в приготуванні до свята.

Приємна турбота й опіка найменшими.

Радість від спілкування з рідними за святковим столом.

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, з кого складається його рід; • <i>розуміє</i>, що є продовжувачем свого роду; • <i>усвідомлює</i>, що честь роду залежить від того, <i>що</i> людина думає, <i>що</i> говорить, <i>і що</i> чинить; • <i>береже</i> честь свого роду; • <i>прагне</i> бути продовженням красного роду, примножувати родинні традиції, берегти свою національну культуру; • <i>проявляє</i> пізнавальний інтерес до історії свого родоводу, української нації, її культури і побуту. 	<p>11. Моє родовідне дерево. <i>Нашому українському роду нема переводу.</i> <i>Без гілок – не дерево, без дітей – не сім'я.</i> <i>Діти – краса дому.</i> Рости, зростай родинне дерево. Про що говорить слово <i>рід</i>? Я – продовжувач свого роду. Честь мого роду. Від чого залежить честь роду? Члени родини – як гілочки в дерева. Чистота родинного дерева. Прагнення бути продовженням красного роду. Українська народна пісня «Роде наш красний».</p>
--	--

Віночок зимових свят в Україні (5 год)

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, що таке <i>милосердя</i> і як його проявляти; • <i>вчиться</i> проявляти милосердя; • <i>знає</i>, що милосердя «лікує»; • <i>помічає</i> людей, які потребують допомоги та підтримки; • <i>погоджується</i>, що добро приходить тоді, коли ми даруємо оточуючим милість. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> історію народження Спасителя; • <i>розуміє</i>, чому Син Божий народився серед тварин; • <i>має</i> уявлення, де географічно відбувалися Різдвяні події; • <i>вміє</i> виготовляти книжечку «Колядничок». 	<p>1. Свято милосердя. <i>Милосердя «лікує» країну.</i> Що таке <i>милосердя</i>? Що означає проявляти <i>милість</i>? Як ти можеш виявити милосердя до інших людей? Милосердя та доброта – традиція нашого народу. Милосердя – «прикраса» людини. Я в ролі Миколая. Організація благодійної акції «Дарую людям радість». Приготування подарунків для потребуючих людей.</p> <p>2. Різдво Христове – одне з найвеличніших свят. <i>Радуйся, ой радуйся, земле, Син Божий народився.</i> Історія народження Спасителя. Чому в яслах? Розгляд географічної карти. Виготовлення книжечки «Колядничок».</p>
---	---

Учень/учениця:

- *знає* про традиції і обряди, пов'язані із святкуванням Різдва;
- *розуміє* різні значення *коляди*;
- *пояснює* їх;
- *співає* колядки.

Учень/учениця:

- *розуміє* значення свята святого Василя;
- *знає* традиції і обряди, пов'язані із Щедрим вечором;
- *вміє* щедрувати.

Учень/учениця:

- *розуміє* значення свята Водохрещення;
- *знає* його традиції і звичаї.

3. Радість Різдва.

На сопілочці граю, Христос ся Рождає!

Традиції, народні звичаї, пов'язані із святкуванням Різдва в Україні.

Що таке *традиції*? Традиції, складені віками. Святвечір у родинному колі.

Що таке *коляда*? Вияв нашої радості з приводу свята народження Божого сина.

Слухання та вивчення колядок.

Новорічні віншування.

4. «...А той другий празник...».

На радість дорослим,

На втіху малечі

Йде до нас у гості

Щедрий, добрий вечір.

Найменування Спасителя.

Значення свята святого Василя.

Щедрий вечір, його традиції та звичаї. Вивчення щедрівок.

5. Свято Водохрещення.

Ваша Водо-Величносте!

Сьогодні вона справді чарівна...

Значення свята. Йорданське водосвяття.

Традиції і звичаї українського народу.

Для України я живу (9 год)

Учень/учениця:

- *розуміє*, що таке *виховання*;
- *знає*, що «найкращий вихователь – я сам»;
- *погоджується*, що потрібно прислухатися до порад старших, робити висновки з чужих та власних вчинків;
- *пам'ятає*, що дарує слухняність.

1. Бажання стати кращим.

Живи так, щоб людям було легше від того, що ти живеш на світі.

Пізнаю себе. На кого я хочу бути подібним у своїй поведінці?

Займаюсь самовихованням. Що таке *виховання*? Найкращий вихователь – я сам.

Способи самовиховання. Поради старших.

«Нагороди» слухняності.

Учень/учениця:

- *розуміє*, що таке *совість*?
- *усвідомлює* відчуття правильного та неправильного;
- *пізнає* себе;
- *пам'ятає*, що *потрібно* дотримуватись правил життя.

Учень/учениця:

- *розуміє*, що таке *відповідальність*;
- *усвідомлює*, що необхідно вчитися відповідати за свої дії і, по можливості, виправляти їх;
- *намагається* виконувати обіцяне слово;
- *вчиться* передбачати наслідки слів і вчинків, що допоможе уникнути багатьох неприємних ситуацій і конфліктів.

Учень/учениця:

- *розуміє*, що таке *повага та шанобливість*;
- *визнає* важливість ввічливості, вміння слухати, уважності, поваги до батьків, рідних і близьких, старших та незнайомих людей;
- *пам'ятає* про особливу пошану до наставників;
- *проявляє* шанобливе ставлення до педагогів.

Учень/учениця:

- *розуміє* золоте правило життя і його цінність;
- *знає* секрети взаємин з людьми;
- *розуміє*, що коли всі люди товаришують, тоді жити легко і приємно;

2. Вчинив, як веліла совість.

Совість – око народу, от і служи народу по совісті.

Що таке *совість*? Відчуття правильного та неправильного. Спокійна совість. Голос совісті. Наперекір совісті і наслідки. Як ставитися до помилок? Оповідання «Совість». Кодекс совісті школяра.

3. Відповідальність за рідний край, за свої вчинки та їх наслідки.

Що таке *відповідальність*? Роль відповідальності у добробуті країни і народу. Кожна людина несе відповідальність за рідну землю. Старанне відношення до справи. Планування та виконання задуманого. Виконання обіцяного слова. Життєва історія «Зернятко яблуни». Шаную працю людей.

4. Повага і пошана до людей.

Перед лицем сивизни встань, і нуй лице старшого...

Що таке *повага та шанобливість*? Повага до старших. Уважність до рідних і близьких, оточуючих людей.

Повага та пошана до наставників. Слухання та аналіз життєвих

5. Золоте правило життя.

«Роби іншим так, як би ти хотів, щоб робили тобі».

Золоте правило життя як моральна цінність.

Мої життєві орієнтири. Мудрість у взаєминах з людьми. Доброзичливість і довіра. Поради, які допоможуть будувати

- *пояснює, що таке довіра.*

Учень/учениця:

- *усвідомлює, що таке вдячність;*
- *знає, що коли відноситися до людей з вдячністю, їм приємно, радісно, комфортно;*
- *вчиться виражати вдячність.*
- *знає, що породжує невдячність.*

Учень/учениця:

- *прагне до пізнання;*
- *знає, що людина стає багатого тоді, коли багато знає;*
- *визнає, що мудрість – прикраса, зброя, безцінний скарб;*
- *розуміє цінність мовчання;*
- *не шкодує часу, сил, коштів, щоб придбати знання.*

Учень/учениця:

- *пояснює, що таке талант;*
- *усвідомлює, що кожна людина обдарована в якійсь сфері;*
- *розуміє, чому потрібно в собі розвинути талант;*
- *бачить свій талант;*
- *планує його розвивати.*

Учень/учениця:

- *розуміє роль праці у житті людини;*
- *приймає рішення гарно вчитися, старанно працювати, щоб творити, примножувати добро і красу на рідній землі.*

взаємини з людьми.

6. Вдячність – примноження добра.

Вдячність – пам'ять серця.

Важливість вдячності і наслідки її відсутності.

Що відбувається, коли ми дякуємо людям? Вдячність – це ліки. Вміння виражати вдячність.

Створення Книжечки подяк.

Лист подяки (мамі, тату, бабусі, рідним, учителю – за вибором).

7. Зростаю в пізнанні мудрості.

Учіться, читайте,

і чужому научайтесь,

і свого не цурайтесь... Т. Г.

Шевченко.

«Вчитися – це зростати».

Прагнення до пізнання. Моя успішність, добре навчання. Дар мудрості через знання.

Знання – це світло, дорога до успіху.

Моя допитливість і працьовитість збагачують Україну.

Гра «Я – геній!».

8. Розвиваю дари і таланти.

Твої внутрішні здібності аж тремтять, так хочуть народитися.

Що таке талант? Чому потрібно в собі розвинути і реалізувати талант.

Вміння розрізняти таланти.

Мої таланти служать Україні.

9. Проявляю працелюбність.

Майстрами не народжуються, ними стають.

Мудра людина розуміє, що без праці неможливо досягти певної мети, що чесна праця приносить користь іншим і собі, є джерелом радості та щастя. Праця годує. Людина облагороджується в праці

(стає творцем).
 Вчений Іван Огієнко – людина величезної працелюбності.
 Наслідки ліні. Як перемогти лінь?
 Пісні, приказки, прислів'я про працю.

Весна природи і весна душі (4 год)

Учень/учениця:

- *пояснює* значення свята Вербної неділі;
- *знає* народні традиції свята.

Учень/учениця:

- *розповідає* про народні звичаї й обряди, пов'язані з Великодніми святами;
- *співає* гаївки.

Учень/учениця:

- *розуміє* значущість триєдності Небесної Матері, матері України і рідної неньки;
- *проявляє* трепетне ставлення до материнства.

Учень/учениця:

1. Весна природи – символ відновлення душі людини.

*Не я б'ю – верба б'є,
 Віднині за тиждень
 Буде Великдень!*

Прагнення людини до очищення.
 Вербна неділя. Вхід Спасителя в Єрусалим.
 Народні традиції свята.

2. Підготовка до свята Воскресіння.

*Вийдем-вийдем на горбок,
 Заспіваєм гагілок...*

Народні звичаї й обряди, пов'язані зі святом Воскресіння.
 Гаївки, гагілки.

3. Найдорожча, наймиліша матінка моя.

Нема у світі цвіту, цвітучого над маківочки,

Нема ж і ріднішого над матіночки.

Золоте серце матері. Материнська любов – найцінніша.

Любов і повага до рідної неньки, виявлення вдячності їй.

Вшанування матері в народних звичаях.

*Я намалюю квіти
 найкращій мамі в світі.*

Музичний супровід: Пісня про матір (сл. А. Малишка, муз. П. Майбороди); «Молитва за маму», муз. і сл. В. В. Лисенка.

4. Мій подарунок тобі, Україно!

- *гордиться* воїнами української Армії;
- *проявляє* почуття вдячності героям;
- *знає*, які риси характеру слід виховувати хлоп'ятам, щоб мужньо оберігати кордони рідної землі.

Запрошення і привітання воїнів ЗСУ.

Герої не вмирають, своїми подвигами вони утвердили на землі безсмертя.

Наш мир і спокій надійно охороняють воїни української Армії. Які риси слід виховувати хлоп'ятам, щоб мужньо оберігати священні рубежі?

Підготовка до зустрічі.

Виготовлення листівок та подарунків.

3 клас (32 години)

Державні вимоги до навчальних досягнень учнів	Зміст навчального матеріалу
На світі є одним-одна Україна (3 год)	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> назву рідної землі; • <i>захоплюється</i> її безмежними просторами; • <i>розуміє</i>, в чому проявляється краса і велич рідного краю; • <i>відкриває</i> для себе щось нове і цікаве. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i>, значимість Батьківщини у своєму житті; • <i>визнає</i> її цінність; • <i>знає</i> походження слова <i>Батьківщина</i>; • <i>пояснює</i>, чому Батьківщина – найкраще місце у світі; • <i>розмірковує</i> про повагу та пошану до рідного краю. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>погоджується</i>, що рідна земля для нас – мати; • <i>висловлює</i> почуття вдячності їй за турботу; • <i>визнає</i> борг перед нею. 	<p>1. Україна – країна краси і смутку. <i>Та тільки одну Батьківщину я маю, Її Україною звать.</i> Безмежні простори і мальовнича природа рідної землі. Пророчі слова і прохання Тараса Шевченка. Свідки давноминулих літ. Розповідь Вітчизни про своє минуле. <i>Музичний супровід:</i> пісня Анни Мороз «Любіть Україну», сл. і муз. Н. Май.</p> <p>2. Україна – моя Батьківщина. <i>Земля твого роду, Твого народу. Усе це належить тобі.</i> Найкраще місце у світі – земля моїх батьків. Походження слова <i>Батьківщина</i>. Повага та пошана до рідної землі. Легенда «Наша земля». Пісня «Смерекова хата», сл. М. Бакая, муз. П. Дворського.</p> <p>3. Україна – наша Мати. <i>А як нашу матір звати, що для всіх єдина? Як на дереві листочки, ми її сини і дочки.</i> Корінь життя. Турбота рідної землі про своїх дітей. Україна – годувальниця. Сила і щедрість землі. Невичерпне джерело, що живить душу та тіло.</p>

Вдячність землі за її життєдайність, доброту.

Україна – одна велика сім'я (6 год)

Учень/учениця:

- усвідомлює, що є членом великої родини;
- визнає свою значимість;
- розуміє призначення органів чуття;
- вміло їх використовує;
- докладає зусилля, щоб примножити красу рідної землі.

Учень/учениця:

- розуміє значимість сім'ї у державотворенні;
- визнає її велику цінність;
- пояснює походження слова сім'я;
- має уявлення про функції сім'ї;
- уміє зобразити родинне дерево.

Учень/учениця:

- розуміє цінність великої української родини – Батьківщини;
- усвідомлює важливість єдності;
- пояснює, що «здоров'я» України залежить від правильного розвитку сімей;
- визнає вплив родин на могутність країни;
- знає, що добротою і любов'ю ми будемо Батьківщину.

1. Я – дитина України, член великої сім'ї.

*Та тільки одна на землі Україна,
А ми – її доньки й сини.*

Зростаю у пізнанні себе та рідного краю.
Надзвичайні дари.

Докладання зусиль для добробуту держави.
Радію, милуюся, творю – прикрашаю
Батьківщину.

2. Моя сім'я – маленька Україна.

Батько, мати, брат, сестричка

*і всі інші члени роду –
всі належать до одного
українського народу.*

Сім'я – найменша і основна «клітина»
України.

Походження слова сім'я. Склад сім'ї
(родини). Значення і функції сім'ї.

«З родини іде життя людини».

Мій рід. Родовідне дерево.

3. Родина, родина – це вся Україна.

Щоб усі були одним....

Україна, як живий організм, а
сім'ї (родини) – її органи.

Єдність і нерозривність великої української
родини. Любов – основа єдності. Почуття
відповідальності за всіх і за кожного.
Вболівання за спільні інтереси. Турбота
про слабих і немічних.

4. І друзі мої – Україна.

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлює потребу в дружбі; • пояснює, чим відрізняється друг від знайомого; • знає, у чому полягає дружба; • пам'ятає про правила дружби. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлює унікальність українського народу; • розуміє, що кожна людина складає єдину картину прекрасного; • розповідає про гостинність та щедрість українців; • знає врочисті привіти; • розуміє головне правило у звичаї частування; • має уявлення про народний етикет. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлює, що Україна – наш спільний дім, і кожен несе відповідальність за нього; • шанобливо ставиться до праці інших; • приймає рішення сумлінно вчитися і працювати, щоб примножити блага на рідній землі; • розуміє, що чистота – запорука здоров'я; 	<p><i>В Україні дружать діти, тому мені тут добре жити.</i> Людина з прекрасним іменем Друг. Взаємна підтримка, спільність інтересів, допомога і радість від спілкування з другом. Потреба мати друзів. <i>Людина без друзів – що дерево без коріння.</i> Виконуймо правила дружби. Притча про батька та троє синів.</p> <p>5. Українці – славний народ. <i>Народитись українцем – це велика честь і слава.</i> Специфіка і «фарби» українського народу. Яскрава та багата картина талантів і дарів. Любов до рідної землі. Гостинність та щедрість українців. <i>Гість в дім – Бог в дім!</i> Що таке <i>гостинність</i> і <i>щедрість</i>? Врочисті привіти. Пригощання гостей. Головне правило у звичаї частування. Народний етикет. Що таке <i>етикет</i>? Українська народна пісня «Щоб ви і ми здорові були».</p> <p>6. Україна – наш спільний дім, ми господарі в нім. Роль кожної особистості у житті країни, народу. Праця кожного – «цеглинки», з яких будується великий дім – наша Україна. Мій вклад у спільне будівництво. Найголовніша традиція українців – традиція чистоти. Чистота – запорука здоров'я людей і землі. Повчальна історія «Дім для Вірджинії».</p>
Цінності України (6 год)	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає, що людина – найбільша цінність Батьківщини; 	<p>1. Найбільше багатство рідного краю – люди. <i>Присягаєм наш край рідний</i></p>

- *розуміє*, що немає однакових людей;
- *помічає* особливість в кожному;
- *відноситься* з пошаною до оточуючих;
- *радіє* успіхам інших;
- *розуміє*, що всі ми є братами і сестрами;
- *розуміє*, що праця (розумова і фізична) є основним джерелом збагачення людини і її майбутнього добробуту.

Учень/учениця:

- *усвідомлює*, що тисячі найтонших ниток зв'язують нас з Батьківщиною;
- *почуває* себе частиною рідної землі;
- *розуміє*, що земля служить нам;
- *погоджується*, з тим, що до Матері-землі треба ставитися дбайливо;
- *розуміє*, до чого призводить нерозумне використання природних ресурсів і необережне поводження з землею.

Учень/учениця:

- *знає, що* вважають українським золотом Батьківщини;
- *пояснює*, чому хліб – це життя;
- *розуміє*, чому у всі віки хліб вважався священним продуктом;
- *має* уявлення про процес народження хліба;
- *визнає* благородну і шановану працю хлібороба;

*Над усе любити,
Рідний народ шанувати
І для нього жити.*

Люди – найбільша цінність України. Навколо нас – не натовп, а розмаїття коштовностей. Кожна людина – «зірка». Працелюбність українців. Праця (розумова і фізична) як основне джерело збагачення людини і її майбутнього добробуту.

2. Природні ресурси та багаті надра нашої землі.

*Буйне збіжжя колосисте
на врожайних росте ріллях,
є у надрах сіль і нафта,
віск, залізо і вугілля.*

Гори й ріки України. Розгляд географічної карти.

Надра землі. Використання природних ресурсів.

До чого призводить нерозумне і необережне поводження з землею.

3. «Українське золото» рідного краю.

*Моя Україна – лан пишній...
І колосяться золотом поля...*

Наш щедрий, хлібородний край. Хліб – це життя. Народження хліба.

Український народ – хліборобський.

Благородна і шанована професія хлібороба.

Хліборобські традиції і свята, збагачені тисячолітнім досвідом мудрості і краси людей.

Бережливе ставлення до хліба.

Не кидайсь хлібом, він святий!

- дбайливо ставиться до хліба.

Учень/учениця:

- *знає*, чому виникла мова;
- *розуміє*, за що ми любимо рідну мову;
- *пояснює*, чому мова – найдорожчий скарб українського народу;
- *дотримується* правил мовного етикету;
- *стежить* за чистотою мови;
- *стерезе* її від мовних «бур'янів»;
- *помічає* помилку в своїй мові і мові товариша;
- *не соромиться* виправити її;
- *вживає* слова ввічливості;
- *висловлює* чутливе ставлення до рідної мови.

Учень/учениця:

- *пояснює* роль пісні в житті людини;
- *розуміє*, чому пісня – багатство українського народу;
- *називає* пісні, які найбільше припали до душі;
- *знає* улюблені пісні своєї родини;
- *вивчає* найулюбленіші народні пісні мами (тата, бабусі, дідуся).

Учень/учениця:

- *розуміє* значення слова *колискова*;
- *має* уявлення, що наші мудрі пращури передавали через спів;
- *пояснює* як впливають колискові на здоров'я дитини;

Притча про хліб.

4. Мова солов'їна – духовне багатство народу.

Мово рідна! Материнська мово!

Мово сили й простоти,

Гей, яка ж прекрасна ти!

Мова – глибина тисячоліть, безсмертний скарб. За що ми любимо рідну мову? Значення мови в нашому житті.

Казка про українську мову.

Правила мовного етикету. Слова щирого вітання. Непотрібні слова.

5. Українська пісня – найкраща у світі.

Із пісні, дитино, що в небо злітає...

Твоя Україна себе починає.

Пісня – невичерпне багатство українського народу.

Легенда «Чому ми співочі». Народження української народної пісні. Роль пісні в житті народу.

Живе пісня – живе Україна.

Слухання та вивчення пісень.

Українська народна пісня «Ой, у лузі червона калина».

6. Найдорожча пісня – з якою мати колисала.

Люлі-люлі, люлі-ляй.

Спи, пташатко, засинай...

Витоки, походження колискових. Їх виховне значення та вплив на фізичне і душевне здоров'я.

Давні древлянські звичаї.

<ul style="list-style-type: none"> • збагачує емоційно-духовної сферу через слухання і вивчення колискових пісень. 	Збагачення емоційно-духовної сфери через слухання і вивчення колискових пісень.
---	---

Український народ святкує Різдво (2 год)

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, що Різдво – день народження Спасителя; • <i>розуміє</i> значення Різдва в нашому житті; • <i>має</i> уявлення про події, що супроводжували народження Ісуса Христа; • <i>перебуває</i> в радості та подяки Творцю за прихід Його Сина; • <i>знає</i>, що <i>коляда</i> – це різдвяна пісня; • <i>активно</i> <i>готується</i> до святкування Різдва. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має</i> уявлення про традиції і народні звичаї, пов'язані із святкуванням Різдва; • <i>називає</i> страви, які <i>готує</i> мама та бабуся на святку вечерю; • <i>колядує</i>, <i>віншує</i> за мир і єдність в любові на многі літа. 	<p>1. Різдво – день народження Спасителя. <i>Вже наступає нічка</i> <i>У зареві перлин,</i> <i>Запалим ясну свічку,</i> <i>Бо йде Господній син.</i> Віфлеєм – місто, де народився Ісус Христос (відео мандрівка). Значення Різдва в житті людства. Приготування до Різдвяних свят.</p> <p>2. Святвечір за родинним столом. <i>Поки жива віра, традиції, культура – доти живий народ.</i> Традиції та народні звичаї, пов'язані із святкуванням Різдва в Україні і на поселеннях. Багатозначність коляди. Слухання і спів колядок.</p>
---	---

Символи української землі (6 год)

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i>, чому коло хати садять калину; • <i>пояснює</i>, що символізує калина; • <i>знає</i> про лікувальні властивості калини; • <i>має</i> уявлення про використання калини в обрядах; • <i>знає</i>, коли цвіте калина; 	<p>1. «Без калини нема України». <i>«Гей, у лузі червона калина...».</i> Калина коло хати – найперша й найважливіша ознака оселі українця. Використання калини в українських обрядах. Оспівування калини в народних піснях. Легенда «Калина-дівчина». Цілющі властивості калини.</p>
--	---

- *називає* пісні про калину;
- приймає рішення зробити добру справу – прикрасити своє і шкільне подвір'я кущем калини.

Учень/учениця:

- *називає* вишивки у своїй оселі;
- *знає*, хто їх вишивав;
- *розповідає*, в яких звичаях і обрядах використовується вишитий рушник;
- *пояснює*, що хліб і сіль на вишитому рушнику – ознака гостинності українського народу;
- *має уявлення* про найбільш розповсюджений вид народного мистецтва;
- *розуміє*, чого потребує вишивання (уваги, старанності...);
- *пам'ятає* про заснування першої школи вишивки в Києві.

Учень/учениця:

- *називає* квіти, які ростуть у їхній місцевості;
- *пояснює*, чим подібні квіти і чим вони відрізняються;
- *знає* свої і матусині улюблені квіти;
- *пояснює*, які фарби використовує, щоб намалювати їх;
- *називає* пісні, які знає про квіти;
- *бережливо ставиться* до квітів.

Учень/учениця:

- *погоджується* з красою коси;

2. Вишитий рушник – обличчя української оселі.

Хата без рушників, що родина без дітей.

Рушник – обличчя оселі.

Хліб і рушник – одвічні людські символи.

Ознака гостинності українського народу.

Вишивка – один з давніх і найбільш розповсюджених видів народного мистецтва.

Легенда «Як почалися вишивки».

Перша школа вишивок.

Майстриня з Карпат Ганна Василячук.

Шевченкові вірші на українських рушниках.

Відео-виставка.

Пісня О. Білаша «Два кольори».

3. Моя Україна – квітуча земля.

Найрідніше місце на Землі, –

Де курличуть журавлі,

Де вночі для тебе зорі сяють,

Біля хати мальви розквітають...

Квіти – наші обереги, окраса життя, історія нашого народу.

Квітка сонця. Старовинна легенда про чорнобривці. Хрещатий барвінок.

Легенда «Мальви».

Бережливе ставлення до найніжнішої краси рідної землі.

4. Коса – одна з головних ознак українок.

<ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, що коса – одна з головних ознак українок; • <i>називає</i> найперші уроки навиків до праці за народним звичаєм; • <i>пам'ятає</i> про найбільше нехлюйство братися за будь-яку роботу з розпущеним волоссям; • <i>має уявлення</i> про здоровий догляд за волоссям. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, що український віночок – не просто краса, а й оберіг; • <i>пам'ятає</i>, з яких квіток плететься віночок; • <i>має уявлення</i>, що символізує кожна квітка і стрічка, вплетені в віночок; • <i>пояснює</i> вислови «віночок з квітів», «віночок українських народних пісень», «віночок цибулі»; • <i>грає</i> у «Віночок». <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i>, що таке писанка; • <i>знає</i>, що писанка – частка Великодніх обрядів; • <i>пам'ятає</i> про перший і єдиний у світі музей писанки в Україні. 	<p><i>Яка коса – така й краса.</i> Родинний непорушний звичай. <i>«Подивись на косу, а подумай про господиню».</i> Довга коса – завжди модно. Поради, щоб волосся було здоровим і красивим. Огляд-конкурс «Чия коса довша?»</p> <p>5. Український віночок – не просто краса, а й оберіг, «знахар душі». <i>Заплету я свої коси</i> <i>І візьму віночок з рути...</i> Розкішний віночок з рути й барвінку. Значення дванадцяти квіток в українському віночку. Плести віночок – наука і дійство. Секрети та символи вінка. Сила стрічок. Гра «Віночок».</p> <p>6. Писанка – один із національних символів України. <i>Писанка – неповторне багатство...</i> <i>Що таке писанка?</i> Розписування яєць – чудовий вид мистецтва. Писанка – частка Великодніх обрядів. Єдиний у світі музей писанки в Україні.</p>
Я – патріот рідної землі (4 год)	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, хто такий патріот; • <i>розуміє</i>, як проявляється патріотизм; • <i>усвідомлює</i>, як потрібно 	<p>1. Хто такий патріот? <i>Українці й українки – всі кохають до загину славному землю батьків своїх – свою рідну Україну.</i></p>

ставитися до громадян інших країн;

- *бажає* бути патріотом.

Учень/учениця:

- *знає*, що Т. Г. Шевченко – великий син українського народу;
- *захоплюється* віршами про рідну землю та її чудову природу;
- *усвідомлює* заклик любити Україну;
- *зацікавлений* віршами про рідну землю та її чудову природу.

Учень/учениця:

- *усвідомлює*, що любов будує, а зло руйнує;
- *визнає*, що любов збагачує і змінює все навколо;
- *погоджується*, що любов перемагає зло;
- *вчиться* любити навколишнє середовище і близьких людей.

Учень/учениця:

- *розуміє*, що таке добро;
- *усвідомлює*, якщо до людини ставитися погано, то вона стає сумною, розчарованою, нещасливою;

Як проявляється патріотизм?

Ступінь патріотизму кожної людини.

Як співвідноситься із патріотизмом приказка «Моя хата з краю, нічого не знаю».

Патріоти України в минулому і сьогодні.

Як патріот України повинен ставитися до громадян інших країн?

2. Тарас Григорович Шевченко і Україна.

Свою Україну любіть,

Любіть її...

Т. Г. Шевченко – великий син українського народу, приклад патріотизму.

Багатство душі поета з дитинства, незважаючи на нележку долю. Постійне прагнення до знань і прекрасного.

Молитви малого Тараса.

Турбота Шевченка про духовну просвіту українців.

Вірші про рідну землю та її чудову природу.

Заклик любити Україну.

Музичний супровід: «Зоре моя вечірняя», сл. Т. Шевченка, муз. Я. Степового.

3. З радістю зігріваю Батьківщину любов'ю.

Рідний край свій полюбити – найважливіша з усіх справа.

Потреба всього живого в любові.

Любов – сила, енергія життя, міцний будівельний матеріал. Любов – багатство.

Любов та увага до навколишнього середовища.

4. Засіваю рідну землю зернами добра.

Живи, добро звершай!

Потреба бути добрим.

Добро лікує і дарує щастя.

<ul style="list-style-type: none"> • <i>погоджується</i>, щоб добра у світі стало більше, самому потрібно бути добрим; • <i>пам'ятає</i>, що коли людина робить добро, вона стає щасливішою; • <i>вживає</i> слова й вислови, в яких присутнє слово <i>добро</i> (<i>доброго дня, всього доброго, добраніч, на все добре, добробут</i>); • <i>приймає</i> рішення бути прикладом для інших. 	<p>З якими рисами характеру пов'язане добро. Буду прикладом для інших. Моя скарбничка добрих справ.</p>
Великдень в Україні (2 год)	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> головну тему свята; • <i>усвідомлює</i> силу прощення; • <i>вчиться</i> прощати; • <i>ділиться</i> враженнями від перегляду мультфільму про Воскресіння Христове. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>має</i> уявлення про традиції і звичаї, пов'язані з Великоднем; • <i>захоплюється</i> чарівним світом писанки; • <i>малює</i> писанки; • <i>проявляє</i> цікавість до вивчення гаївок. 	<p>1. Великдень – свято Христового Воскресіння. <i>Ціле небо нам голосить Чудо всіх чудес Радуйтеся. Божі люди, Бо Христос Воскрес!</i> Головна тема свята – прославлення Ісуса Христа, Який переміг смерть і дарував людям життя вічне. Світ любові та миру. Перегляд мультфільму про Воскресіння Христове.</p> <p>2. Приготування до свята Великодня. <i>Великодні дзвони До небес лунають, До Божого храму Всіх людей скликають.</i> Ознайомлення з традиціями, звичаями українського народу, пов'язаними з Великодніми святами. Чарівний світ писанки. Малювання писанок. Слухання та вивчення гаївок.</p>
Україна – моя гордість (3 год.)	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, що найбільша у світі 	<p>1. Священний подвиг захисників Вітчизни.</p>

любов – віддати своє життя за Батьківщину;

- захоплюється героїзмом захисників Вітчизни у час війни;
- відчуває почуття вдячності героям.

Учень/учениця:

- розуміє, що мати – найдорожча, найрідніша людина на землі;
- пам'ятає про особливу пошану до неї;
- проявляє шанобливе ставлення до матері.

Учень/учениця:

- бережливо ставиться до навколишнього середовища;
- проявляє екологічну культуру;
- дбає про чистоту і красу довкілля;
- створює настрій святкової урочистості від спілкування з природою.

*За те, щоб у мирі
Могли ми зростати, –
Уклін Вам, герої –
Сміливі солдати!*

Найбільша у світі любов – віддати своє життя за Батьківщину, заради життя ближніх.

Розповідь про подвиг захисників Вітчизни у час війни.

Пам'ять – виявлення нашої подяки героям.

Виготовлення листівок та подарунків воїнам ЗСУ.

2. Свято Матері.

*Сьогодні свято весняно-чисте,
Його святкуєм ми урочисто,
Для нас цей день потрібне свято,
Бо в трьох особах вітаєм матір.*

Шана Небесній Покровительці, ненці Україні, рідній матері.

Живучість народної мудрості: «Як матір покинеш, той сам загинеш». Значущість триєдності Небесної Матері, матері України і рідної неньки. Лелійне і трепетне ставлення до материнства.

3. У літа чимало доріг. Уроки природи.

*В'ється стежка поміж житом,
Пахнуть трави, пахнуть квіти.
Скрізь бажання жити, жити
Всюди радість, щастя, літо!*

Здорові, засмагли, загартовані діти – результат змістовного

відпочинку. Настанови на літо.

Наш літній відпочинок на лоні природи з користю для всіх. Очищення замулених джерел, прибирання сміття в парках і лісонасадженнях. Чистота і краса довкілля. Пам'ятка індивідуальної поведінки в природному оточенні.

4 клас (32 години)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
Ще не вмерла Україна...(4 год)	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знайомиться</i> з історією України; • <i>проявляє</i> почуття гордості за рідну Батьківщину. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює значення слова <i>слава</i>; • <i>розуміє</i> сутність понять <i>подвиг, відданість Батьківщині</i>; • <i>гордиться</i> рідною Армією. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>дізнається</i> про дитячий патріотизм в роки Великої Вітчизняної війни; • <i>виявляє</i> бажання оберігати рідну землю. <p>Учень/учениця:</p>	<p>1. Рідна Батьківщина – оплот миру на землі. <i>За мир – щоб сміятись, За мир – щоб трудитись, За мир – щоб троянди цвіли, Щоб жито буяло і діти росли!</i> Славні сторінки історії України. <i>Музичний супровід: пісня Т. Петриненка «Україно».</i></p> <p>2. Рідній Армії слава! Значення слова <i>слава</i>. Армія України – сильна, смілива, уміла. Гордість за українську Армію і захоплення подвигом її воїнів заради миру на землі. Захист Батьківщини – найважливіша справа для кожної української людини.</p> <p>3. Батьківщину-матір вчуса захищати. <i>Та суворо брови ми насупим, Якщо ворог підповзе вужем, Як кохану, Батьківщину любим І, як матір рідну бережем.</i> На варті рідної землі. Унікальний приклад масового дитячого патріотизму в роки Великої Вітчизняної війни. Війна і діти в оповіданнях Юрія Збанацького. Оповідання «Сержант Оля».</p> <p>4. Пам’ять – виявлення нашої подяки</p>

<ul style="list-style-type: none"> • <i>цінить</i> священний подвиг українських воїнів; • <i>пам'ятає</i> героїв; • <i>проявляє</i> почуття патріотизму. 	<p>героям. <i>Вічна пам'ять героям. І слава живим!</i> Священний подвиг захисників Вітчизни. Вірш «Стрілецька могила». Перегляд відеофільму.</p>
<p>Україна – світло для світу (5 год)</p>	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, з якою звісткою апостол Андрій прийшов на землю, де жили наші предки; • <i>усвідомлює</i> про що молився учень Ісуса Христа. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>дотримується</i> традицій українського народу в шанобливому ставленні до землі-годувальниці; • <i>розуміє</i>, що означає <i>дбати</i>; • <i>вірить</i> у світле майбутнє України; • <i>прикладає</i> для цього зусилля. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, яку роль відіграє книга в житті людини; • <i>розуміє</i>, що кожна мова має минуле і майбутнє; • <i>має</i> уявлення про створення бібліотеки при Софіївському соборі у 	<p>1. Україна – країна благословенна. <i>Благодать велика засяє на горах цих...</i> Добра новина. Пророчі слова апостола Андрія і їх здійснення. Легенда «Краса України».</p> <p>2. Україна, обрамлена снопами, сонячним промінням – свята земля. <i>Послухай, як струмок дзвенить, Як гомонить ліщина – З тобою всюди кожному мить Говорить Україна.</i> Любов до рідної землі. Гордість за Батьківщину. Традиції українського народу в шанобливому ставленні до землі-годувальниці. Що означає <i>дбати</i>? Звичаї народу. Я – місточок між її минулим і майбутнім. Побажання Україні і віра в її світле майбутнє. Прикладання зусиль для здійснення по побажаннях.</p> <p>3. Україна, мова, мати – нас повік не роз'єднати. <i>Україна, мати, мова – три джерельні вічні слова.</i> Чудо – дерево мова. Минуле і майбутнє кожної мови. Роль книги в житті людини. Ярослав Мудрий, створення бібліотеки</p>

<p>Києві.</p> <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> знає про особливість українського народу – любов до пісні; зацікавлений/а піснями рідного краю; виконує та вивчає українські пісні. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> знає що таке Біблія; знайомиться з дитячою з Біблією; розуміє унікальність Святої Книги. 	<p>при Софіївському соборі у Києві.</p> <p>4. Пісенна краса мого краю. Особливість українського народу – любов до пісні. Бажання народжувати у своїй душі пісні. Жниварські пісні, весільні, веснянки. Пісні про волю. Дух високого, як зорі, патріотизму: «<i>Наша слава – українська держава</i>». Слухання та вивчення пісень.</p> <p>5. Духовна спадщина України. Книга Книг. Що таке <i>Біблія</i>? Її унікальність. Біблія як учитель добра і скарбниця мудрості. Дитяча Біблія (знайомство з книгою). Історія написання Святої книги. Структура Книги Книг. Оповідання «Подарунок дідуся».</p>
<p>Розбудуємо нову Україну (6 год)</p>	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> розуміє, що таке принципи; усвідомлює їх непорушність та роль в житті країн; знає секрети розвинених країн. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> знає, що місцем правдивого скарбу є серце; розуміє цінність людяності, доброти, дружби; пояснює значення слів <i>мати і бути</i>. 	<p>1. Відродження України. <i>Україно моя мила, ти красива мов калина! Маєш булаву і славу, твориш вільную державу.</i> Принципи успішного розвитку рідного краю. <i>Обставини мінливі, принципи – ніколи.</i> Що таке <i>принципи</i>? Їх непорушність та роль в житті країни. Секрет розвинених країн. Відповідальність людей.</p> <p>2. З чого починається відродження країни? <i>Чисте серце – нашого життя джерельце.</i> Місце правдивого скарбу. Відродження серця. Що забруднює серце людини? Потреба догляду за серцем. Справжнє багатство людини. «<i>Мати</i>» і «<i>бути</i>». Оповідання «Хатинка серця».</p>

Учень/учениця:

- *знає*, що моральні якості людини важливіші від інтелектуальних досягнень;
- *розуміє* цінність якостей, які формують здорову особистість;
- *пояснює*, для чого потрібні наполегливість, стійкість, завзятість;
- *має* уявлення, як себе поводити під час труднощів і проблем.

Учень/учениця:

- *розуміє* важливість поваги до рідного краю, який отримали в спадщину;
- *усвідомлює*, якщо ми не «засіваємо» землю пошаною, то вона «відповідає» нам стихійними лихами, катастрофами, та ін..;
- *пам'ятає*, що людина «сіє» в життя інших, то повертається до неї;
- *знає і запроваджує* Золоте правило життя.

Учень/учениця:

- *знає*, що світ рухається і розвивається завдяки ініціативним людям;
- *пояснює*, що таке *ініціативність*;
- *називає* ознаки ініціативних людей;
- *розуміє*, що потрібно робити, щоб проявляти ініціативність?

Учень/учениця:

- *знає*, що проблеми – це

3. Якості здорової особистості.

Була би тверда воля – і гори перетворюються в поле.

Цінність якостей, які формують здорову особистість і її характер. Признаки їх відсутності.

Для чого потрібні наполегливість, стійкість, завзятість.

Час труднощів і проблем.

4. Повага до рідної землі та народу.

Що сіє людина, те й пожне.

Повага до рідного краю. Чим «засіваємо» землю?

Взаємостосунки на принципах любові та добра.

«Золоте правило» життя.

5. Ініціативність.

Світ рухається і розвивається завдяки ініціативним людям.

Що таке *ініціативність*?

Які ознаки ініціативних людей?

Як проявляти ініціативність?

6. Як труднощі і проблеми готують звичайним людям незвичайну долю.

<p>можливість;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i>, що в труднощах народжуються ідеї; • <i>не лякається</i> труднощів; • <i>вчиться</i> перетворювати мінус на плюс. 	<p><i>Коли здається, що весь світ налаштований проти тебе, пам'ятай, що літак злітає проти вітру.</i></p> <p>Життя – не постійне свято. Здатність долати труднощі. Проблеми – прихована сприятлива можливість. Народження ідей.</p> <p>Мистецтво перетворювати мінус на плюс.</p>
---	---

Сила й могутність країни – в єдності (3 год)

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, що протистояння і роз'єднання до призводять до поразки; • <i>розуміє</i>, що єдність народу, єдність країни звеличує народ, додає йому гідності; • <i>усвідомлює</i>, щоб бути великим народом, потрібно бути разом – бути єдиною силою. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i>, що кожна людина дорожить своїм життям, береже його, дбаючи про своє здоров'я і безпеку; • <i>усвідомлює</i>, що війна – великий злочин проти людства; • <i>пам'ятає</i> Заповідь: «<i>Не вбивай</i>»; • <i>приймає</i> рішення дбайливо ставитися не лише до людей, а й до всього живого у світі; • <i>знає</i>, що перший день Нового року – Всесвітній День миру; <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i>, що конфлікт – не аварія, а наслідок того, що у людей різні звички, 	<p>1. Великий народ – єдина сила. <i>Єднаймося, брати мої...</i> <i>Царство, яке розділилося в собі, не може встояти.</i> Єдність звеличує людей, додає гідності. Залежність добробуту від єдності. До чого призводять протистояння і роз'єднання?</p> <p>2. Вміння жити у мирі і злагоді. <i>Живіть у любові...</i> Життя – найцінніший дар. Війна – великий злочин проти людства. Заповідь: «<i>Не вбивай</i>». Заповідь любові: «<i>Люби ближнього, як самого себе</i>». Мудрість мирного життя. Вміння володіти собою. Заповіді сердечності. Перший день Нового року – Всесвітній День миру.</p> <p>3. Як уникати конфлікту? <i>Конфлікт – не аварія.</i> Що таке <i>конфлікт</i>? Джерела конфлікту. Реакція на конфлікт. Вміння його вирішувати.</p>
---	---

<p>плани, прагнення та наміри;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i> джерела конфлікту; • <i>вчиться</i> правильно реагувати на конфлікт і вирішувати його; • <i>усвідомлює</i> силу прощення; • <i>вчиться</i> прощати і вибачатися. 	<p>Вміння прощати і вибачатися. Сила прощення.</p>
<p>Вічні життєві цінності (5 год)</p>	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i>, що таке <i>цінності</i>; • <i>знає</i>, для чого потрібні цінності; • <i>пам'ятає</i>, що цінності – наш «озоновий щит», наші дороговкази і провідники; • <i>пояснює</i>, як впливають цінності на становлення особистості. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, що ми всі народжені для любові; • <i>пам'ятає</i>, що в правдивій любові немає місця егоїзму; • <i>розуміє</i>, якщо ми не любимо когось, то позбавляємо себе багатства; • <i>усвідомлює</i>, що любов згуртовує; • <i>приймає рішення</i> бути схожим на ясне сонечко, – всіх зігрівати своєю турботою, ласкою, щирістю. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i> цінність правди; • <i>знає</i>, що бути правдивим – 	<p>1. Життєві цінності – фундамент, на якому будується майбутнє. Що таке <i>цінності</i>? Для чого вони потрібні? Їх вплив на становлення особистості і добробуту в країні. Вічні цінності. Обов'язок передавати життєві цінності з покоління в покоління. Небезпека неправильного розуміння цінностей.</p> <p>2. Цінність любові. <i>Любов та доброта – це крила, на яких тримається людство.</i> Людина народжена для любові. Закон любові. Сила любові. Прийняття рішення – любити. Любляча людина.</p> <p>3. Цінність правди. <i>Неправдою світ пройде, а назад не вернеш.</i></p>

<p>це завжди бути собою, любити свій народ, мову, Батьківщину;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>приймає рішення</i> бути правдивим. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розуміє</i>, як людина відноситься до цінності слова, так вона і живе: її дії визначаються словами; • <i>приймає рішення</i> роздумувати над словом; • <i>аналізує</i> думки. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>усвідомлює</i>, що ми всі з'явилися на світ один для одного; • <i>розуміє</i>, що тільки разом, допомагаючи один одному, турбуючись один про одного, ми стаємо справжніми людьми і прикрашаємо світ; • <i>знає</i>, в чому полягає зміст життя; • <i>розшукує</i> своє призначення в житті. 	<p>Ціна правди в житті людей. Що означає бути <i>правдивим</i>? Життєва історія «Квітка чесності». Аналіз і важливі уроки з історії.</p> <p>4. Цінність слова. <i>Зважуй слово на точних вагах: бездушне слово – лише вітер і прах.</i> Слово – суть людини. Залежність життя від цінності слова. Поверхнєве відношення до слова. <i>«Говорити не думаючи – все одно, що стріляти, не цілячись».</i> Роздуми над словом, аналіз думок.</p> <p>5. Цінність служіння людям. <i>Присвяти себе тому, щоб допомагати людям, і ти неодмінно станеш авторитетною людиною.</i> Причини небажання служити оточуючим. Зміст життя. Призначення в житті.</p>
--	---

Лідерство (6 год)

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, що лідер є прикладом для всіх і дотримується слова; • <i>розуміє</i>, що велике майбутнє України з лідерами, які люблять людей і ставлять інтереси рідного краю – кожної людини – вище всього. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>знає</i>, що кожна людина 	<p>1. Взірець лідерства. <i>Хто хоче стати великим – той має стати слугою.</i> <i>Хто такий лідер?</i> Лідер – приклад для кожного громадянина, людина слова. Лідери великого майбутнього України.</p> <p>2. Віднайди в собі лідера.</p>
---	--

- може бути лідером;
- *усвідомлює*, що талант лідера – одна з наймогутніших сил на землі;
- *розрізняє* пасивне і активне лідерство;
- *бажає* стати лідером.

Учень/учениця:

- *розуміє* значення слова *стратегія*;
- *пояснює*, що дозволяє мислення людині;
- *називає* складові стратегічного мислення;
- *знає*, над чим потрібно працювати в плані мислення;
- *складає* план відносно своєї мети.

Учень/учениця:

- *знає*, що за справжнім лідером завжди готові слідувати інші;
- *розуміє* потребу лідера в команді;
- *пояснює*, для чого лідеру команда;
- *називає*, кого вважають найсильнішим і найуспішнішим лідером;
- *пам'ятає*, що значення сприятливої атмосфери дає можливість всім членам команди відчувати свою цінність і значимість.

Учень/учениця:

- *знає*, що успішний лідер завжди проявляє ініціативу і дисциплінує себе;
- *пам'ятає* правила

Ти можеш бути прикладом для інших.

Талант лідера – одна з наймогутніших сил на землі.

Хто може бути лідером? Дві категорії лідерів. Авторитет і вплив лідера.

3. Стратегічне мислення лідера.

Значення слова *стратегія*.

Вміле керівництво або *мистецтво полководця*.

Мислення як розумовий процес. Складові стратегічного мислення.

Що заважає бути стратегічно мислячою людиною?

Над чим потрібно працювати в плані мислення?

Стратегічний план відносно моєї мети.

4. Лідер в колективі.

Потреба лідера в команді і її створення.

Команда – колектив для здійснення певної мети. Кого вважають найсильнішим і найуспішнішим лідером?

Значення сприятливої атмосфери в колективі.

5. Правила поведінки успішного лідера.

Великими не народжуються, ними стають.

Ініціатива і дисципліна лідера. Творчий підхід до невдач.

<p>поведінки успішного лідера.</p> <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • називає якості успішного лідера; • пояснює, що таке відвага; • розуміє важливість віри в себе; • користується практичними порадами. 	<p>Мудрість у взаєминах з людьми. Впевненість в собі. Оптимізм.</p> <p>6. Я – в ролі лідера. Якості успішного лідера. Що таке відвага? Віра в себе. Практичні поради. Вправа «Капітан чи пасажир».</p>
<p>Я – гідний син України (3 год)</p>	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє, що добрий син своєї Батьківщини любить її, не чекаючи нічого від неї; • бажає приймати щиру участь в житті країни; • знає, що породжує байдужість. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлює свої досягнення у різних формах діяльності; • презентує себе у результатах роботи. <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає духовний гімн України; • молиться за народ і рідну землю. 	<p>1. Бажання бути корисним. <i>Життя вимірюється не роками, а справами.</i> У чому проявляється любов до Батьківщини? Щира участь в щасті й неволі. Байдужість до справ свого народу. Поняття <i>доброчинності</i> як базової потреби людини. Види доброчинності.</p> <p>2. Мій внесок у розвиток України. Відповідальність за майбутнє моєї держави. Я і мої зусилля сьогодні. Лист у майбутнє. Що я для цього роблю? Мій проект для України.</p> <p>3. Молитва за Україну. <i>Боже великий, єдиний!</i> <i>Нам Україну храни,</i> <i>Волі і світу промінням</i> <i>Ти її осіни...</i> Слова Олександра Кониського, музика Миколи Лисенка «Молитва за Україну». Молитва учня. Пісня-молитва за Україну.</p>

Хмель Оксана Степанівна. Наша слава Україна : навчальна програма / О. С. Хмель. – 2022 – 45 с.